

HILMAR MÁR ARASON
AÐSTOÐARSKÓLASTJÓRI

Skólahald í Borgarnesi í 100 ár

1908 - 2008

Fyrir tíma fræðslulaga sem sett voru 1908 var stopul kennsla í Borgarnesi, en eftir því sem best er vitað hófst kennsla barna í Borgarnesi veturinn 1897-98 þegar Runólfur Þorsteinsson frá Jafnaskarði var ráðinn kennari í Borgarhreppi. Þann vetur kenndi hann alls 25 vikur, og fimm af þeim kenndi hann fjórum nemendum í Borgarnesi.

Árið 1907 voru fræðslulög sett á Íslandi, og tóku þau gildi ári seinna. Samkvæmt þeim var öllum 10 ára börnum skylt að sækja skóla í fjögur ár, og áttu þau að vera orðin nokkurn veginn læs og skrifandi þegar þau hófu skólagönguna. Í kjölfar fræðslulaganna var fyrsta fræðslunefndin í Borgarhreppi skipuð 1908 og réð hún Magnús Ágúst Jónsson sem kennara í hreppinn. Það varð að samkomulagi að kennt var á tveimur stöðum þetta fyrsta skólaár, á Ölvaldsstöðum og í nýbyggðu Góðtemplarahúsi (Mæju húsi) í Borgarnesi, sinn daginn á hvorum stað. Þetta fyrsta skólaár voru kennsluvikurnar tæplega 25, kenndar 30 kennslustundir á viku, nemendur 17 og þar af fimm eldri en 14 ára. Næsta skólaár varð Borgarnes að meðtöldum býlunum í Borgarnesi ofan við Skallagrímsdal sérstakt skólahérað og kosin sérstök skólanefnd sem setti skólanum skólareglugerð eins og lög gerðu ráð fyrir. Í annarri grein þeirra reglna kemur fram að það er „tilgangur skólans að veita nemendum sem staðbesta þekkingu í þeim fræðigreinum, sem lögboðið er að kenna börnum til 14 ára aldurs, og að hafa heillavænleg áhrif á hugsunarhátt þeirra.“

Myndin er tekin af ljósmyndastofu Óskars og Vignis árið 1927. Á þessum tíma var kíghóstinn að ganga og því vantar nemendur á myndina.

Efsta röð frá vinstri: Oddur Ingólfur, Baldur Bjarnason, Kristinn Einarsson, Björn Ásmundsson, Þórður Eggertsson, eitt nafn vantar. Miðröð frá vinstri: Guðlaug Bachmann, Guðmundur Bachmann, Davíð Kristjánsson, Jón Björnsson, Guðrún Lilja Þorgilsdóttir. Neðstaröð frá vinstri: Klara Valborg Helgadóttir, Jóna Þórunn Snæbjörnsdóttir, Hervald Björnsson, Hanna Helgadóttir, Arna Guðmundsdóttir, Guðrún Elísabet Þórðardóttir.

Kennt var í Góðtemplarahúsinu fram til 1913, en það ár var reistur skóli í Borgarnesi sem var 126 fermetrar að stærð (9 x 14 m) með tveimur kennslustofum. Gamli skólinn stendur enn, en hann er nú vesturendi félagsmiðstöðvarinnar Óðals. Magnús kenndi við skólann fram til 1918 er Kristján Á. Kristjánsson tók við af honum. Haustið 1919 var Hervald Björnsson ráðinn sem aðalkennari við skólann, og var hann settur skólastjóri 1921 og skipaður ári seinna. Hervald var mikill mennta- og uppeldismálafrömuður. Hann stofnaði uppeldismálafélagið Stjörnuna, sem starfaði í sex ár. Félagið hafði það á stefnuskrá sinni að efla áhuga á uppeldis- og skólamállum. Félagið beitti sér m.a. fyrir kaupum á hreinlætisbúnaði, s.s. handklæðum og þvottaskálum, til skólans. Síðar gaf félagið skólanum skuggamyndavél og nokkuð af bókum. Þá var útvarpstæki komið fyrir í skólanum. Þar kom fólk saman og hlustaði á útvarp á síðkvöldum og

Líklega frá 1936 – 1938. Svarfhólsfjósíð til vinstri, skólinn, síðar stúku- og samkomuhús (verið að byggja við). Fyrir neðan er hús Magnúsar Þor. söðlasmiðs, Svarfhóll fyrir miðri mynd, gamla stúkuhúsið (hús Mæju Tomm), Klöppin, hús Sigurbjarnar Halldórssonar. Aðeins sér í risið á Veggjum, síðan er Holtið.

sunnudögum gegn vægu gjaldi. Að hlustun lokinni var rætt um það sem markverðast þótti.

Haustið 1936 tóku ný lög gildi sem gerðu ráð fyrir að skólaskylda hæfist við 7 ára aldur. Jafnframt var stofnaður unglíngaskóli sem starfaði í 5 mánuði á ári, fram að því hafði kennsla unglínga verið stopul í Borgarnesi. Unglíngaskólinn var starfræktur í 10 ár eða til 1946 þegar miðskóli var stofnaður, hann var starfræktur í 8 mánuði á ári. Á fyrsta starfsári miðskólans var Ingvar Björnsson ráðinn sem skólastjóri en næsta skólaár varð Hervald skólastjóri.

Hervald var eini fastráðni kennarinn við skólann fram til 1936 þegar Sigurður Gunnarsson frá Skógum í Axarfirði var ráðinn við skólann, en 23 höfðu sótt um stöðuna! Fram að þeim tíma höfðu verið stundakennarar við skólann sem kenndu þær greinar sem fastráðnir kennarar treystu sér ekki til að kenna. Sigurður kenndi við skólann í tvö ár. Haustið 1938 var Björgvin Jørgensson ráðinn við skólann. Hann stóð m. a. fyrir stofnun barnakórs í Borgarnesi og fór kórinn víða um land til að halda söngskemmtanir. Vorið 1945 þegar stríðinu lauk var hann staddur í útvarpshúsinu í upptöku. Kórinn var fenginn til að syngja í beinni útsendingu eftir að landsmönnum hafði verið tilkynnt

Nemendur og skólastjóri Gagnfræðaskólans í Borgarnesi 1974.

að stríðinu væri lokið. Björgvin kenndi m. a. sund, og á þeim árum var annaðhvort farið í Veggjalaug eða Hreppslaug og gist í tjöldum. Mæður barnanna voru fengnar til að hugsa um börnin að kennslu lokinni á daginn. Þetta fyrirkomulag var viðhaft með misjöfnu sniði fram til 1955 þegar sundlaug var vígð í Borgarnesi.

Á fimmta áratugnum var farið að ræða um að byggja nýtt skóla- húsnaði. Töluverð umræða var um hvernig það húsnaði ætti að vera og hvar. Það varð úr að reistur var skóli að Gunnlaugsgötu 13 eftir teikningum árituðum af húsameistara ríkisins, Guðjóni Samúelssyni. Það hús er stjórnunarálma núverandi byggingar, fjórar kennslustofur á tveimur hæðum ásamt skólaeldhúsi sem nú hefur verið breytt í skrifstofur. Vesturálma skólans var tekin í notkun árið 1964. Í henni eru 5 kennslustofur á tveimur hæðum.

Vorið 1958 sagði Hervald stöðu sinni lausri eftir að hafa kennt í Borgarnesi í 39 ár og þar af verið skólastjóri í 37 ár. Við stöðu hans sem skólastjóri tók Sigurþór Halldórsson sem hafði verið kennari við skólann síðan 1947.

Á haustdögum 1958 var haldinn sameiginlegur fundur skólanefndar og kennara. Á honum voru rædd helstu málefni sem snéru að skólanum en þau voru: samskipti skólans og foreldra, nauðsyn þess að auka þau, vöntun á smíðatækjum, kaup á stórri ritvél, vandamál

Nestistími hjá 6 ára nemendum vorið 1985.

tengd tannheilsu og tannlækningum barna og nauðsyn þess að stækka skólahúsið.

Skólaárið 1964-65 voru teknir upp foreldradagar sem höfðu það að markmiði að efla samskipti heimila og skóla. Þessir dagar voru tveir, sá fyrri í byrjun desember og hinn að afloknum miðsvetrarprófum.

Árið 1966 var fyrirkomulagi unglíngakennslu breytt með lögum og var miðskólanum breytt í gagnfræðaskóla.

Félagslíf í skólanum á þessum árum þótti nokkuð öflugt, má nefna að skólaárið 1965-66 var boðið upp á skemmtikvöld fyrir nemendur þrjú kvöld í viku og dansæfingar voru aðra hvora helgi. Öflugar árs-hátíðir voru settar upp af miklum metnaði, gjarnan undir handleiðslu Freyju Bjarnadóttur.

Sumarið 1972 var skólalóðin tekin í gegn, steyptir voru veggir og stéttir og olíumöl lögð á sparkvöllinn.

Ný fræðslulög voru sett árið 1974. Samkvæmt þeim voru barna- og gagnfræðaskólar sameinaðir undir hatti grunnskóla. Síðan heitir skólinn Grunnskólinn í Borgarnesi.

Haustið 1978 var Guðmundur Sigurðsson ráðinn skólastjóri þegar Sigurþór lét af störfum. Guðmundur hafði starfað við skólann frá 1958 og þar af sem yfirkennari eitt ár. Jón Þ. Björnsson tók við starfi Guðmundar sem yfirkennari og gengdi því í 20 ár, til haustsins

Kennarar skólans með ritara og stjórnendum skólaárið 1995-96.

1997. Þetta sama ár var Íþróttamiðstöðin vígð og þótti hún glæsilegt mannvirki, með góðum íþróttasal og innisundlaug. Með komu þessa íþróttamannvirkis færðist öll íþróttakennsla úr sal skólans, og hann fékk nýtt hlutverk sem félagsaðstaða fyrir nemendur.

Nemendum fjölgaði á þessum árum, m.a komu nemendur af Mýrum í skólann haustið 1992, og voru nemendur flestir í skólanum skólárið 1993-94 eða 363. Þrengsli voru farin að gera vart við sig og þörf varð fyrir meira rými. Árið 1983 var þriðja álma skólans tekin í notkun og sú fjórða 1994.

Árið 1989 fóru 13 kennarar skólans í starfsleikninám sem stóð í tvö ár. Leiðbeinandi var Bergþóra Gísladóttir sérkennari við Fræðslumiðstöðina. Í framhaldi af þessu námi voru unnin þróunarverkefni á hverju ári, má þar nefna Lotuskipulag í mynd- og handmennt, Ég les – lestrarátak í 8. og 9. bekk, Mat á skólastarfi, MUVIN (norrænt umhverfisfræði verkefni), Frá námskrá til námsmats, Trjárækt að Borg, Grænfáninn, Fjölbreyttir og sveigjanlegir kennsluhættir, Uppbyggingastefnan og nú síðast Borgarfjarðarbrúin. Öll þessi verkefni höfðu það að markmiði að bæta og auðga skólastarfið.

Haustið 1998 lét Guðmundur Sigurðsson af störfum sem skólastjóri en hélt áfram að kenna við skólann til 2003. Hann hafði þá starf að við skólann í 45 ár og þar af sem skólastjóri í 20 ár. Við stóðu hans

sem skólastjóri tók Kristján Þ. Gíslason, áður skólastjóri að Laugum. Haustið 1997 hafði Jón Þ. Björnsson sagt starfi sínu lausu og í hans stað var ráðinn Hilmar Már Arason. Skólaárið 2003-04 fór Kristján í námsleyfi, Hilmar Már leysti hann af og réð Lilju S. Ólafsdóttur sem aðstoðarskólastjóra.

Árið 2001 varð skólinn einsetinn. Í kjölfar einsetningarinnar var nemendum boðið upp á heita máltíð í hádeginu. Samið var við Hótel Borgarness um að annast þá þjónustu.

Árið 1908 þegar skóli var stofnaður í Borgarnesi var Borgarnes hluti af stærra sveitarfélagi, Borgarhreppi. Íbúar þorpsins voru 94 og fjöldi nemenda var 17. Í dag er Borgarnes, líkt og 1908, hluti af stærra sveitarfélagi, Borgarbyggð. Íbúar í Borgarnesi eru um 1900 og íbúar Borgarbyggðar um 3700. Í sveitarfélaginu eru starfræktir sex leikskólar, fjórir grunnskólar, tónlistarskóli, einn menntaskóli og tveir háskólar. Nemendur í skólanum eru 293.

Þessi 100 ár sem barna- og unglingafræðsla hefur verið með föstu sniði í Borgarnesi hefur skólahaldið einkennst af vilja stjórnenda og starfsfólks til að vinna verk sín af alúð og þau verið ótrauð til að hella sér út í nýbreytni og þróunarstörf með hag nemenda að leiðarljósi.

Gleym-mér-ei, skólablóm skólans, valið af nemendum og starfsfólki á haustdögum 2004.

Heimildaskrá

- Loftur Guttormsson. (Ritstj.). (2008). *Almenningsfræðsla á Íslandi 1880 – 2007*. Reykjavík: Háskólaútgáfan.
- Finnur Torfi Hjörleifsson. (2006). Frábær kennari og mjög góður stjórnandi. Í Finnur Torfi Hjörleifsson (Ritstj.), *Borgfirðingabók* (bls. 134-138). Borgarnes: Sögufélag Borgarfjarðar.
- Guðmundur Sigurðsson. (2004). Leikstjórinn Freyja Bjarnadóttir. Í Finnur Torfi Hjörleifsson (Ritstj.), *Borgfirðingabók* (bls. 151-152). Borgarnes: Sögufélag Borgarfjarðar.
- Hervald Björnsson (án ártals). *Annálar*. Óútgefið handrit
- Jón Helgason. (1967). *Hundrað ár í Borgarnesi*. Reykjavík: Iðunn.
- Snorri Þorsteinsson. (2009). *Barna- og unglingafræðsla í Mýrasýslu*. (Handrit) Akranes: Uppeimar.